

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

ג. איסור ממחק. שע"י שמגרד את הנעל מקלף את העור, ועובר על איסור ממחק.⁷

ומשום כך כתב השו"ע, שכשיש בוץ לח על נעלו, יכול לקנחה בכותל, משום שבכותל אין חשש שיבוא למלאות חריץ בעפר, וממילא אין בו משום איסור בונה, ואף איסור טוחן אין כאן שהרי הבוץ לח⁸. וכן לאיסור ממחק אי"צ לחשוש, מכיון שאינו צריך לגרד היטב ואי"ז אלא קינוח בעלמא, א"כ אינו ממחק לעור ומותר⁹.

בכניסה לבית הכנסת ישנו מוט ברזל לניקוי הנעלים האם מותר להשתמש בו בשבת?

ישנם בתי כנסת שלפני הכניסה ישנו מוט ברזל על הקרקע והוא חד למעלה, ושם מקנחים הנעליים מן הבוץ לפני שנכנסים לבית הכנסת.

כתב המ"ב¹⁰ שבבוץ יבש יש להחמיר שלא לגרד נעליו על מוט זה, משום חשש טוחן וכן משום חשש ממחק.

אמנם בבוץ לח מותר, כיון שאין בו משום טוחן, ואף אינו מנגב אלא בנחת ולכן אין בכך משום חשש ממחק.

חולצה שניתז עליה דבר מאכל האם מותר לנקותה בשבת?

מי שניתז על בגדו דבר מאכל בשבת, אסור לנקות את הלכלוך ע"י מים או שאר חומרי ניקוי.

אמנם, גם כשרוצה להסיר את הלכלוך בלא מים יש להיזהר מכמה דברים שיכול להיכשל בהם כשבא לנקות את בגדו.

בגדי נרטב האם מותר לי לנערן בשבת?

בגליון הקודם הובאה דעת התוס' ועוד ראשונים, שהכוונה בדברי הגמ' שאסור לנער בגדים בשבת היא על ניעור טל מן הבגד.

וכן פסק בשו"ע¹, שאסור בשבת לנער בגד מן הטל שעליו, מפני שהניעור יפה כמו כיבוס.

ואיסור זה הוא דווקא בבגד חדש וכהה שמקפיד על נקיונו, אבל בגד ישן ובהיר מותר לנער ממנו את הטל, וכמו שכתבנו לעיל לגבי אבק².

וכל שכן מי שנרטבו בגדיו מן הגשמים, שעליו להקפיד שלא לנערם בשבת, שבזה יש אף משום איסור סחיטה³.

נעלי התלכלכה בבוץ האם מותר לי לגרדה בשבת?

מי שהתלכלכו נעליו בבוץ ורוצה לגרדם בכדי להסיר את הבוץ, עליו להיזהר מכמה איסורים שיכול להיכשל בהם.

א. איסור טוחן. אם הבוץ כבר התקשה על גבי נעליו, ובשעה שמגרד את הבוץ מהם מתפורר הבוץ, עובר בזה משום איסור טוחן⁴.

ב. איסור בונה. אם התלכלכה תחתית הנעל בבוץ, ורוצה לגרד את הנעל ע"ג הקרקע, יכול להיכשל באיסור בונה, שע"י שמגרד הבוץ מנעליו יכול לבוא למלאות חריץ הנמצא בקרקע [באדמה], ויעבור משום איסור בונה. ומסיבה זאת מצאנו דעות בגמ'⁵, אם מותר לשפשף בוץ מן הנעל בשבת ע"ג אדמה או ע"ג הקיר. איסור זה הוא אפילו אם הבוץ עדיין לח⁶.

¹ סימן ש"ב ס"א.

² מ"ב סימן ש"ב סק"ב.

³ מ"ב סימן ש"ב סק"ג.

⁴ סימן ש"ב ס"ז ומשנ"ב ס"ק ל"ו, ביאור הלכה ד"ה או על מנעליו.

⁵ שבת דף קמ"א ע"א.

⁶ סימן ש"ב ס"ו.

⁷ מ"ב סימן ש"ב ס"ק כ"ו, וביאור הלכה ד"ה או על מנעליו.

⁸ סימן ש"ב ס"ו ומ"ב ס"ק כ"ח.

⁹ ביאור הלכה סימן ש"ב ד"ה או על מנעליו.

¹⁰ סימן ש"ב סקכ"ו וביאור הלכה ד"ה או על מנעליו.

האם מותר לנקות בגד בשבת ע"י גוי?

כתב המ"ב¹⁶, שאף שליחודי אסור להוריד לכלוך יבש בשבת מהבגד משום איסור טוחן, מ"מ מותר לעשות זאת ע"י גוי, אך כל זה דווקא באופן שע"י הסרת הכלוך ירד רק הכלוך שעומד על הבגד, אבל עדיין יישאר כתם על הבגד¹⁷.

כיצד מותר לקפל בגדים בשבת?

מבואר במשנה במסכת שבת¹⁸, שאסור לקפל הבגדים בשבת.

ועל פי המבואר בגמ' שם, פסק השו"ע¹⁹ שבתנאים מסויימים מותר לקפל את הבגדים אף בשבת, וכדלהלן.

(א) באופן שצריך ללבוש בגדים אלו באותה שבת, ואם לא יקפלום הם יתקמטו.

(ב) דווקא באופן שקיפול הבגד נעשה ע"י אדם אחד, אבל ע"י שני בני אדם אסור. והטעם, משום שבשני בני אדם מתפשטים הקמטים, ונראה כמתקן מנא.

וכתב המ"ב²⁰, שלפי"ז מותר לקפל את הבגד דווקא באויר, אבל לא על גבי ספסל וכדו', מפני שע"ז ג"כ מתפשטים הקמטים.

(ג) ההיתר לקפל הוא דווקא בגדים חדשים שלא כובסו מעולם, שלפי שהם עדיין קשים אינם ממהרים להתקמט, ולכן קיפולם אינו מהווה תיקון כל כך. אבל בגדים שכבר כובסו, אסור לקפלם בשבת.

(ד) ההיתר לקפל הוא דווקא בבגדים שהם בצבע לבן, אבל בגד צבעוני אסור לקפלו, מפני שבבגד כזה הקיפול מתקן יותר²¹.

(ה) דווקא באופן שאין לו בגדים אחרים להחליף בשבת חוץ מזה, אבל אם יש לו בגד אחר להחליף, אפילו שאינו יפה ל"כ כמו הבגד הזה, אסור לקפלו בשבת²².

וצריך לדעת שההיתר לקפל הוא דווקא כשיש את כל התנאים הנ"ל. דהיינו, הקיפול נעשה לצורך שבת, ע"י אדם אחד, באויר, והבגד חדש, ולבן, ואין לו בגד אחר. אבל אם חסר אחד מהתנאים, אסור לקפל בשבת.

(א) שדומה לאיסור מלבן. שע"י כך שמנקה את הבגד ומסיר את הכלוך, דומה לאיסור מלבן.

(ב) איסור טוחן. אם הכלוך כבר יבש, ע"י שמגרד את הכלוך ומתפורר עובר על איסור טוחן¹¹.

לכן מי שהתלכך בגדו ורוצה לנקותו בשבת, תלוי בזה: אם הכלוך עדיין לח א"כ אין בו משום טוחן, אבל עדיין צריך לחשוש מפני שדומה למלבן, והדבר יהיה מותר רק באופן שאף ע"י הסרת הכלוך ירד רק הכלוך שעומד על הבגד, אבל עדיין יישאר כתם על הבגד¹². אמנם אף זה אינו מותר אלא ע"י שפשוף הבגד מצידו הפנימי עד שיפול הכלוך, אבל מבחוץ אסור לשפשוף את הבגד, כיון שדומה למלבן.

אפשרות נוספת להסיר לכלוך לח מן הבגד היא, לעשות זאת ע"י הציפורן או לגרדו בגב הסכין, שבאופן זה מותר לגרד את הכלוך אף מצידו החיצוני של הבגד¹³.

ואם הכלוך כבר יבש, יש לזהר גם משום איסור טוחן, ולכן אסור להסיר את הכלוך מן הבגד אפילו על ידי שפשוף הבגד מבפנים.

אמנם, אם הכלוך הוא מדבר אוכל שהיה טחון כבר, כגון מאכלים העשויים מקמח כדברי מאפה וכדו' [שכבר נעשתה טחינה בקמח], או מדבר מאכל שנתמעך ע"י הבישול, כמו שעועית מבושלת וכדומה, אף כשהכלוך יבש מותר להסירו בשבת ע"י שפשוף הבגד מבפנים, או ע"י גרוד מבחוץ בצפורן או בגב הסכין, באופן שישאר כתם אף לאחר הסרת הכלוך¹⁴, וכדלעיל בכלוך לח.

האם מותר להסיר כתם שע"י הבגד?

מי שיש על בגדו רק מראה כתם שאין בו ממשות. דעת הט"ז, שמכיון שכשמגרד אין נופלים פירורים, אין בכך משום איסור טוחן, ומותר לגרד את מראה הכתם בשבת ע"י צפורן או בגב הסכין, או ע"י שפשוף הבגד מבפנים.

אמנם דעת המ"ב¹⁵, שאף שאין בזה משום איסור טוחן, אסור לעשות כן. והטעם, משום שכוונתו לצחצח את הבגד ולייפותו שלא יישאר עליו שום רושם, הרי זה בכלל איסור מלבן.

¹⁶ מ"ב סימן ש"ב סקל"ו.

¹⁷ וכתב בשער הציון ס"ק מ"ד, שהטעם משום שמעשה הטחינה הוא מלאכה שאין צריך לגופה, שהרי אינו צריך את הפירורים שיורדים מן הבגד, ומשום כבוד הבריות שלא ללכת בבגדים מלוכלכים מותר לומר לגוי, דהוי שבות דשבות.

¹⁸ דף ק"ג ע"א.

¹⁹ סימן ש"ב סעיף ג'.

²⁰ סימן ש"ב סק"ד.

²¹ מ"ב סימן ש"ב ס"ק ט"ז.

²² מ"ב סימן ש"ב ס"ק י"ז.

¹¹ סימן ש"ב סעיף ז'.

¹² ביאור הלכה סימן ש"ב ד"ה עלה.

¹³ סימן ש"ב ס"ז ומ"ב סקל"ד.

¹⁴ שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק ט"ו סעיף כ"ח.

¹⁵ מ"ב סימן ש"ב סקל"ו וביאור הלכה ד"ה דהוי.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il